

Az európai hajléktalanság mérése

Előadás dátuma: 2021.02.25.

Előadó: Teller Nóra

Előadás címe: Definíciók és módszerek, Survey eredmények 24 európai országból

A jegyzetet készítette: Szentkereszty Eszter Noémi

Bevezetés

Teller Nóra számos hazai és nemzetközi kutatásban vett részt a szociális bérlakásszektor, a lakhatási (de)szegregáció, lakásfinanszírozás, romák lakhatási kirekesztése, hajléktalanság, a társadalmi befogadás és az EU-s források felhasználása témakörében Magyarországra, Közép-kelet Európa országaira és néhány régi EU tagállamra kiterjedően. Feladatait az Európa Tanács, a Friedrich Ebert Alapítvány, Európai Unió kutatási keretprogramok, az ESPON és az Európai Bizottság megbízásából, valamint a Világbank tanácsadói felkérésére végzi, és munkái során együttműködik több magyarországi szervezettel, önkormányzattal és a szaktárcákkal is. Teller Nóra a European Observatory on Homelessness, a European Network of Housing Research és a Magyar Szociológiai Társaság tagja, valamint a European Journal of Homelessness szerkesztője. (forrás: <https://mri.hu/bemutakozas/munkatarsak/>)

Jelen előadás anyaga Volker Busch-Geertsema professzorral együttműködve készült el, aki a European Observatory on Homelessness koordinátora.

Az előadás tartalma röviden: A hajléktalanság felmérésének eredményei a COST Action keretein belül Európában, 24 ország részvételével. A hajléktalanság definíciójának megközelítései, ETHOS light kategóriák használata a gyakorlatban, és néhány tanulság a minőségi adatok szerzésével kapcsolatosan.

Előadás

A hajléktalanság jogi definíciója

- Közigazgatási értelemben (nem rendelkezik lakcímmel)
- Fenyegetségben élők (kilakoltatás, végrehajtás fenyegető veszélye)
- Lakásbérlet nélkül élők
- A bevételi források szűkössége miatt a lakhatás fenntartása veszélyeztetett
- Valós lakhatási helyzet alapján:
 - topológiai (közterületen élők)
 - intézményben élők
 - bizonytalanságon élők (nem szabványos építményben)
 - szülőikkel, barátokkal él (kényszerből)
- Az öt felsorolt tényező bármely kombinációja

A gyakorlatban elmondható, hogy sok ország nem rendelkezik jogi meghatározással a hajléktalanság leírására. Azokban az országokban pedig, ahol sok adat áll rendelkezésre, leginkább helyrajzi oldalról közelítik meg a kérdést (hol él, hol alszik?), bár a jövőben célszerű lenne bizonyos lakhatási

BMSZKI
Budapesti Módszertani
Szociális Központ és Intézményei

Készült a BMSZKI Off The Street Erasmus
programjának a keretében

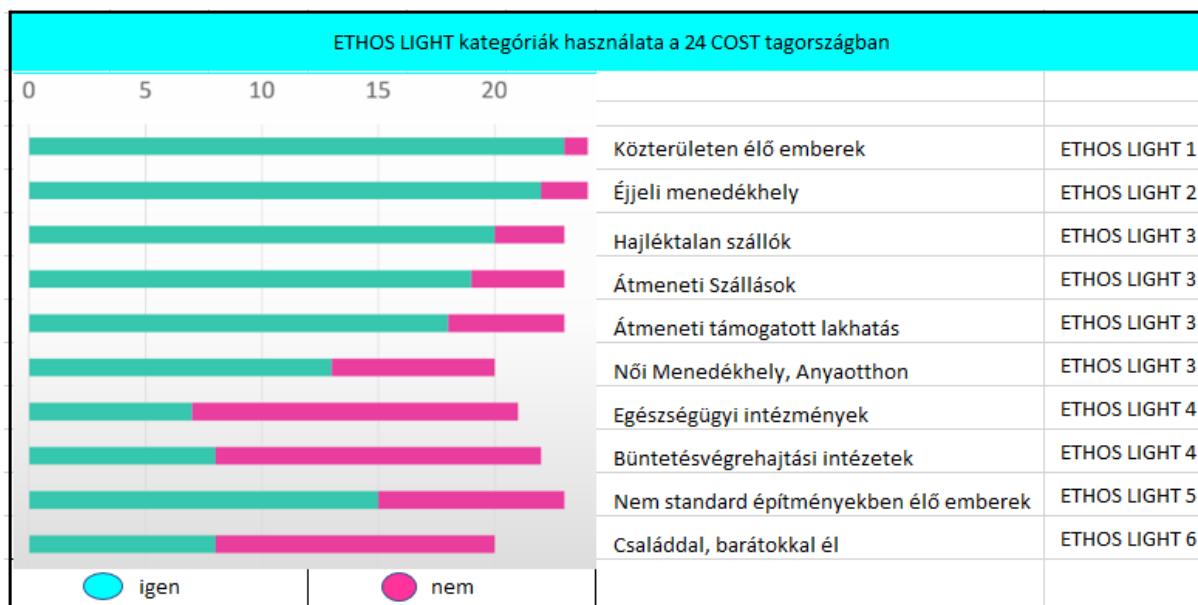
élethelyzeteket felvázolni, majd minden országban a saját kultúrájukkal összhangban döntést hozni arról, hogy egy bizonyos lakhatási helyzetben élők hajléktalannak számítanak-e vagy sem.

Kutatási módszertannal kapcsolatos különbségek Európában

Az eredeti ETHOS-hoz képest (mely 13 gyakorlati kategóriát különböztet meg) az ETHOS light egy egyszerűsített tipológia, amely a különböző kutatások könnyebb összevethetősége céljából alkottak meg.

ETHOS LIGHT tipológia		
	Gyakorlati kategória (csoportok)	Lakhatási forma
1	Közterületen élő emberek	Közterület vagy szabad ég alatt
2	Krízisszálláson élő emberek	Éjjeli menedékhely
3	Egyéb hajléktalan szálláson élő emberek	Hajléktalan szálló Átmeneti szálló Átmeneti támogatott lakhatás Anyaothton, bevándorló munkások szállása
4	Intézményi ellátásból kikerülő emberek	Büntetésvégrehajtási intézetek Egészségügyi intézmények
5	Ideiglenes/nem standard építményekben élő emberek	Mobil otthonok Nem szabványos építmények Ideiglenes építmények
6	Bizonytalan lakhatásban élő emberek (saját lakhatás hiányában családdal, barátokkal)	Lakásban él, de a lakáshiány miatt nem az állandó lakóhelyén, nem önálló lakásban

Alábbi ábrán látható, hogy az egyszerűsített ETHOS kategóriákat a tagországon milyen mértékben fogadják el a hajléktalanságba tartozó élethelyzetként:

A gyakorlati kutatásokat tovább színesíti, hogy egyes országok további alcsoportokat vonnak be a számlálásba (például: kiskorúakat, migránsokat) míg más csoportokat kizárnak vagy nem külön alcsoportként kezelik őket (például: nők vagy migránsok).

Ismétlődő országos felmérések, egyéni megkeresések alapján

Dánia, Norvégia, Svédország: minden, hajléktalan szektorhoz – akár csak részben – kapcsolható szolgáltatót (menedékhelyeket, szerhasználókat és függőket kezelő központok, álláskereső központok) felkérnek, hogy kérdőívet töltsenek ki hajléktalan ügyfeleikkel. A többszöri számlálást egyedi azonosítókkal küszöbölik ki. Dániában két évente, Norvégiában négy évente, míg Svédországban hat évente ismétlik az egy hétig tartó felmérést.

Franciaországban és Spanyolországban ingyenes ételosztásokon résztvevőket, illetve krízis menedékhelyen élőket kérnek meg, hogy egy részletes kérdőívet töltsenek ki. A felmérést minden 20.000 főt meghaladó lakosságú városban elvégzik. Eddig kétszer történt ilyen volumenű kutatás mindkét országban: a franciáknál 2012-ben és 2001-ben, a spanyoloknál 2012-ben és 2005-ben.

Magyarországon minden évben február 3-án végeznek kérdőíves kutatást, 1999 óta. A hajléktalan embereket ellátó szervezetek kollégái a menedékhelyeken, átmeneti szálláson élők lekérdezésében segítenek, míg az utcai szolgálatok a közterületen élőket keresik fel. Az önkitöltős kérdőívre a válaszadás önkéntes. Nem igazán alkalmas a hajléktalanság mértékének meghatározására, viszont a hajléktalan populáció összetételét, illetve annak változását jól nyomon lehet követni általa.

Ismétlődő országos felmérések, összesített adatok alapján

Finnországban 1987 óta az önkormányzatok szolgáltatnak adatokat a hajléktalanság hozzávetőleges mértékéről a lakáspiaci felmérések alapján.

Spanyolországban két évente készül statisztika a hajléktalan ellátó rendszert igénybe vevők számáról.

Az Egyesült Királyságban az ország egész területére vonatkozóan évente készül a hajléktalanok számát felmérő jelentés.

Portugáliában 2017 óta mérik fel a közterületen, menedékhelyen élőket, illetve mindazokat, akik bizonytalan lakhatási helyzetben vannak (fedél nélküliek, kilakoltatás veszélyével fenyegetettek).

A begyűjtött adatok minősége

A hajléktalanság méretének megbecslésére és profilozására irányuló felmérések és azok módszertana régióként, államokként igencsak eltérő lehet.

Már az első lépésnél sem teljes az összhang: ki számít hajléktalannak?

Az adatok gyakran csak részlegesek és nem összehasonlíthatóak (pl.: csak közigazgatási adatok elérhetőek, csak bizonyos szolgáltatásokat igénybe vevőket keresnek meg, csak a hajléktalan ellátó rendszerben regisztráltakat számolják, vannak országok, ahol a szófa szörföző is – olyan fiatal, aki saját lakhatás híján a barátaival él – hajléktalannak számít), illetve az önkéntes részvételt kívánó kutatások esetében mindig magas azoknak az aránya, akik nem kívánnak együttműködni.

A többszörös mintába kerülést igyekeznek egyedi azonosítókkal kiküszöbölni.

Vannak, akiknek nagyon kevés az esélye bekerülni egy kutatásba, ilyenek például az igazolványok nélkül érkező migránsok, EU-ban élő migránsok, akik nem szerepelnek a rendszerben, szófa szörfözők.

Érdekes tényező az ún. „szolgáltatás-paradoxon”: azaz minél több szolgáltatást teszünk elérhetővé, annál több a hajléktalannak minősülő ember, akik azt igénybe veszik.

Az adathiány okai

Számos COST tagországban semmilyen adat nem áll rendelkezésre, ilyen például Bosznia – Hercegovina, Horvátország, Ciprus, Málta, Macedónia. Ennek a hiánynak általában vagy politikai okai vannak, vagy a forráshiány. Gyakran nincs tisztázva, kinek a felelőssége a hajléktalanokkal kapcsolatos statisztika elkészítése és nyomon követése, az állam és a helyi hatóságok egymásra mutogatnak.

További komoly nehézségeket okoz a közterületen élők számának megismerése, illetve azoké, akik semmilyen ellátórendszert nem vesznek igénybe.

